

ni, / de nem ment. Most a százszor érzett üresség. / Becsapva érezte magát. De nem baj. / Mindez csak az övé, amit most hall, még bármi lehet, / bármi. Minden csak rajta múlik. Hadd irigykedjenek.” (Kikötözve – 24.) Van itt egy kompakt beszélő, aki egy másik kompaktról beszél. A szövegben nincsenek nyomdafestéket nem tűrő szavak, a történet meglehetősen érthető. Az természetesen érdekes, hogy más partokat és szigeteket említ, mintha már többször kikötözték volna (ugyan kik?), de a *Fekete zongora* vagy *A hal éji éneke* után ez szinte barátságos. És főleg azok után a versek után, amiket előbb és utóbb olvastunk.

A nem könnyű, a csalódottság hangja az egész kötetben visszatér. Olyan szemléletű ember írta ezeket a verseket, aki még nem biztos önmagában. Egy költő különben is abból él, hogy keres, a posztmodern alkotó még inkább, itt azonban egy kamaszos keresés is folyik, aki Pénelopét is éretlennek találja, a kikötözés tapasztalatát is

kevésnek: el szeretne készülni, de mindezzel elégedetlen, amit a készüléshoz elé hoz az élet.

„A homokban állsz, még tengersósan, / a vizes homokban állsz, vízzel a füledben, / nem hallod meg hát azt a hangot, / amely halkan morajlik, akár a tenger.” (*Adapa* – 109.) Magától az anyagtól nem halljuk az anyag varázsát – ez szép. Pertics Gergő tehát tisztában van saját eredetisége kockázataival és kelepceivel. Mert Lövétei Lázár László első kötete óta még soha nem éreztem ilyen intenzitással, hogy egy hang folytathatatlan vagy mindenestre nehezen folytatható, mintha valaki két *Sorstalanságot* szeretne írni, visszatérni az eredendő naivitáshoz. Ez nem sikerülhet, és éppen azért nem, mert ez a hang annyira kimunkált és autentikus. Ahogy én látom, innen csak a még több furcsaság felé vezethet egy nagyon könnyen giccsessé váló út vagy pedig egészen más és új világokba. Egyelőre azonban *itt vannak* a döngetők.

A TANÁR ÉS RÉGÉSZ LÁSZLÓ GYULA KOLOZSVÁRI ÉVEI

■ A Ferenc József Tudományegyetem utolsó és a Bolyai Tudományegyetem első tanéveinek legendás tanára volt László Gyula (1910–1998). Még azok is, akik nem történésznek-régésznek készültek, el-eljártak óráira. Hallgatták a magyarság ősi múltjáról szóló színes előadásait, megcsodálták a táblára felrajzolt magyarázó ábráit. Minden órája eseményszámba ment. Egykori kolozsvári kollégái, tanítványai még az 1960-as években is gyakran hivatkoztak megállapításaira. Arról eddig nem volt tiszta képünk, hogyan is került ő Kolozsvárra, s miként is lett az egyetem tanára. Milyen volt itteni munkássága. Azt azonban minden kortárs tudta, hogy a Bolyai Egyetem első

nagy megpróbáltatása idején, 1949-ben kellett neki is távoznia Erdélyből a többi magyar állampolgárságú szerződéses tanárral együtt.

M. Lezsák Gabriella most megjelent kötete igen teljes és átfogó képet nyújt a tudós Kolozsvárt töltött kilenc esztendejéről. Kutatásai középpontjába ugyan a régészeti iskola életét, belső erőviszonyait helyezi, de az egyetem történetébe, az Erdélyi Tudományos Intézet (ETI) és az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) munkásságába is betekintést nyerünk. A szerző – mint előszavából is kiderül – határon innen és határon túl minden elérhető forrásanyagot felkutatott és felhasználta. Kolozsvárt az állami levéltárban ör-

zött egyetemi és múzeum-egyesületi fondokat, a történelmi múzeumban az egykori régiségtár iratait vallatta meg, az egyetem bölcsészeti karának a Szegeden őrzött jegyzőkönyvei s a fővárosi levéltárak iratanyaga mellett a László Gyula egykori lakásának dolgozószobájában máig megőrzött személyes hagyatékot is feldolgozhatta. Ezekhez járult a korabeli évkönyvek, értesítők, beszámolók adatsora és a kortársak visszaemlékezése. A kitartó munkával feltárt óriási mennyiségű anyag rendszerezése, összefoglalása jelenthette a nagy próbatételt.

A könyv első fejezete általános tájékoztatást nyújt a két világháború közötti tudománypolitika és régészeti kutatómunka helyzetéről. Klebelsberg Kunó, Hóman Bálint és Teleki Pál miniszterek művelődéspolitikája a nemzet felemelkedésének eszközét látta az oktatásban és a tudományos kutatásban. A nemzeti-keresztény világnézet vált uralkodóvá. Ugyanakkor Erdély magyar egyetem nélkül maradt. Az itteni román régészet minden erejét a „dák-román kontinuitás” bizonyítására összpontosította. Így természetesen 1940 után a honfoglalás kori leletek feltárásával éppen e tan megcáfolására törekedtek.

A második fejezet az 1940 előtti erdélyi régészetet mutatja be. A pesti egyetemen 1862/63-tól, a kolozsvárin csak 1899-től indult be a régészeti oktatás. Ez Pósta Béla kinevezéséhez fűződik. Itt meg kell jegyeznünk, hogy már 1872-ben a polihisztor Finály Henrik tanszéke is viselte a „történelmi segédtudományok – archeológia” elnevezést. Ő azonban ezen a téren nem tevékenykedett. Jóformán csak a Torma testvérpár, Zsófia és Károly régészeti feltárásai maradtak időtállóak Erdély területén. Pósta két évtizedes oktató-kutató munkájával aztán iskolát teremtett. Tanítványai összefogására és eredményeik közzétételére 1910-ben megindította a *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából* című tudományos folyóiratát. Iskolájában olyan utódokat nevelt, mint Buday Árpád epigráfus, Roska Márton és Banner János ősrégészek, Herepei János művelődéstörténész, Kovács István és Ferenczi

István numizmatikusok vagy a fiatalon elhunyt Létay Balázs régész. Közülük a világháború előtt Buday, Roska és Kovács már a magántanári címet is megszerzi. Buday 1917-ben rendkívüli tanári címet kap, s Pósta örökösének számít.

Az 1919-ben elhunyt Pósta nagy érdeme még az igazgatása alá tartozó EME Érem- és Régiségtár múzeumává fejlesztése s megfelelő épületbe költöztetése. A tárgytípológiai német iskolával szemben a leletek több szempontú elemzését szorgalmazta. Összekötötte a terepkutatást a muzeológiával.

Az első világháborút követő hatalmváltás után a régészeti tanszékre és a Régészeti Intézet élére román professzort neveztek ki, aki meghagyta beosztottjai közt a nélkülözhetetlen magyar szakembereket, de azoknak több meghurcoltatást kellett kiállniuk. Buday Árpád 1924-ben a szegedi, Roska Márton 1937-ben a debreceni egyetemre távozott.

A harmadik fejezettel érkezünk a bécsi döntést követő korszakhoz. Megismerjük az egyetem visszatelepítésének, a tanárok kinevezésének és az ünnepélyes megnyitásnak a körülményeit. A tudományos kutatómunka az egyetem mellett az EME és az újonnan létesített ETI keretében folyt. Az utóbbi elsődleges célja az erdélyi magyarság nemzeti identitásának a megerősítése volt. Itt fontos szerep hárult a történészekre és kiváltképpen a régészekre.

A régészeti kutatást két személyiség irányította. A Debrecenből átpályázó és az egyetemi tanszéket elnyerő Roska Márton, valamint az ETI „intézeti tanárává” kinevezett, Budapestről érkező László Gyula. Roska egyben az EME-gyűjtemény, akkoriban Erdélyi Nemzeti Múzeum igazgatói tisztségét is megkapta. Az 1880-ban született örmény-magyar Roska Márton Kolozsvárt főleg két Pósta-tanítványra, Kovács Istvánra és Ferenczi Sándorra számíthatott munkatársként, s magával hozta Debrecenből „legmegbízhatóbb tanítványát”, Novák József régészt. Magát tartotta a régészet erdélyi letéteményesének, és feltétlen tiszteletet várt el.

László Gyula székely eredetű unitárius családból Kőhalomban született 1910-ben. A hatalomváltás után menekültként érkeztek Budapestre. Az édesapa a Néprajzi Múzeum könyvtárában nyert alkalmazást. A fiatalemberre nagy hatással volt a népi irodalom és a fellendülő néprajzkutatás. A Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán szerzett 1933-ban rajztanári diplomát, majd 1935-ben a tudományegyetemen bölcsészeti doktorátust. A Magyar Nemzeti Múzeum alkalmazottjaként kezdett néprajzi és régészeti kutatásokba. Itt érte a kitüntetető kinevezés az újonnan szervezett ETI-be. A korabeli Magyarországon öt régészeti tanszék működött, ezek közül három tanszéken ősrégészetet, kétőn pedig római kori régészetet oktattak. Kolozsvárt szóba jött egy magyar őstörténeti tanszék felállítására, de ennek betöltésére László Gyula még túl fiatal volt. Intézeti tanári minőségben rá hárult a honfoglalás korának a kutatása. Úgyhogy kinevezésével egy második régészeti iskola alapozódott meg Kolozsvárt.

A következőkben a szerző a kolozsvári régészeti iskola intézményeit mutatja be igen részletesen. Az alapot az egyetem tanszéke képezi. Itt minden Roska professzor kezében összpontosul. Megismerjük oktatói-nevelői felfogását, mely részben a Pósta Béla kijelölte irányt követi, s teljes összhangban van a korszak tudománypolitikai elvárásaival. Az 1940–1945 között meghirdetett kurzusai pontos jegyzékét kapjuk. 1942-ben ő szorgalmazza, hogy Kolozsvárt egy népvándorlás kori és magyar őstörténeti tanszék létesüljön. Roska 1945-ben a szegedi egyetemre távozik. Külön alfejezet mutatja be a professzor munkatársainak két csoportját: a volt Pósta-tanítványokat (Kovács István, Ferenczi Sándor), valamint Roska saját tanítványait (Novákné Czéh Irén, ifj. Kós Károly, Szabó György, Pálffy Antal, Perczely Nándor). Meglepő, hogy a szerző Novák József „I. osztályú tanársegéd” munkásságát az első csoportnál ismerteti, hiszen őt Debrecenből hozta magával a professzor.

E keretbe illeszkedik bele László Gyula katedrához vezető útjának a rész-

letezése. Az első lépés a magántanári fokozat elnyerése volt. Ennek minden dokumentumát megőrizte a Szegeden található kari levéltár. Lépései ugyanazok voltak, mint a régi kolozsvári egyetemen. Minden lépésnél a tárgy professzorának és még egy mellé kirendelt tanárnak (jelen esetben Visky Károly néprajztudós-nak) kellett a véleményezése. 1941 tavaszán került sor a magántanári kollokviumra és a próbaelőadásra. Július 2-án kapta meg magántanári habilitációját „A népvándorlás és a magyar honfoglalás korának régészete” tárgyköre. Az 1941/42-es tanév I. félévétől kezdve tartott heti 2 órás magántanári előadásokat László Gyula a Néprajzi Intézet tantermében. Ahogy László helyzete mind jobban erősödött, egyre több téren került konfliktusba a tanszék professzorával. 1944. január 10-én a minisztérium pályázatot ír ki a „honfoglalás kori régészet” tanszék betöltésére a kolozsvári egyetemen. Erre egyedül László jelentkezik. A kar március 23-án 18 igen és 2 nem szavazattal javasolja kinevezését a minisztériumnak. A kormányzó 1944. június 30-án nyilvános rendkívüli tanári minőségben adta meg a kinevezést. Rögtön az ETI igazgatói tisztségének az elvállalására is felkérték, de ezt nem vállalta. Különbösen a tanévet sem kezdhették meg a szokásos időben a front közeledte miatt. Visegrádon élte át a hatalomváltás idejét, s 1945 márciusában jelentkezett szolgálatátételre Kolozsváron. Akkor már meg voltak számlálva a Ferenc József Tudományegyetem napjai.

A régészet intézményi keretei között a tanszék mellett külön fejezetet érdemel az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiség-tára. Ez a még Pósta Béla idejében berendezett Bátya utcai épületben működött. Igazgatói tisztségét 1940 őszétől Roska Márton töltötte be, s igyekezett magát jó szakemberekkel körülvenni. Továbbra is alkalmazta az egykori Pósta-tanítványokat, s egyetemi tanársegéde, gyakor nokai szinten beosztást kaptak. Először a károkat és a gondozatlan állományt kellett felmérni. 1943-tól a tár értékeinek összecsomagolása, elmenekítése okozott gondot. Közben a munkatár-

sak néhányát is besorozták, fogságba hurcolták. Folytattak ásatásokat is: vidéken és Kolozsvárt. Ezek leletanyaga bekerült a múzeumba. Az eredmények egy részét a *Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából* című szakfolyóiratban tették közzé. Ennek tanulmányai német kivonattal jelentek meg. (21 német szakközönnyel álltak csereviszonyban!) Ide illeszkedik egy alfejezet a „Roska-korszak” személyes viszonyairól. Jóformán mindegyik munkatársával Roska összekülönbözött. Egy 1942-ben a fővárosba küldött „emlékeztetőben” László Gyula így fogalmaz: „Roska dr. magatartásával majdnem lehetetlenné teszi a neki nem rokonszenves kutatóknak a gyűjtemények és szakkönyvtár használatát, s egyes általa is elismert szakemberek munkásságát tisztán személyes gyűlöletből unos-untalan akadályozni igyekszik.” Véleménye szerint Roskát meneszteni kellene a tárvezetői tisztségből, helyére Ferenczi Sándort lehetne kinevezni.

A régészet harmadik keretintézménye az Erdélyi Tudományos Intézet szakosztálya volt. Tájékoztatót kapunk az intézet felállításáról, elhelyezéséről az Erzsébet úti villaépületben, 11 szakosztályáról és munkatársairól. A régészeti szakosztályt a kezdetektől László Gyula vezette. 1942 januárjától alkalmazták mellé Méri Istvánt segéd-tisztként. Több régészt alkalmaztak szerződéses viszonyban egy-egy ásatásnál. A szakosztály fő feladatának tekintette a dák-római folytonosság kérdésének tisztázását. Alkalmilag limes-kutatást is folytattak. Eredményeiket az ETI évkönyveiben és az Erdélyi Tudományos Füzetekben tették közzé. Kimagaslik ebből az időből László Gyula két tanulmánya: a Szent György-szobor lószerszámairól és a honfoglaló magyarok művészetéről.

A szerző László Gyula családi hagyatékában megtalálja Székely Zoltán régész leveleit, majd Székely hagyatékát is kutathatja. Úgyhogy kettejük levelezéséből, feljegyzéseiből is kikerekedik egy fejezet, mely jól jellemzi a négy év alatti személyes viszonyokat a régészet mun-

kásai között. László barátilag segítette Székelyt a doktorátus megszerzésében, majd a sepsiszentgyörgyi múzeumnál való alkalmazásában. Az utóbbi múzeumigazgatóvá előlépett Székely Zoltán emlékiratában is szépen ír Lászlóhoz fűződő munkakapcsolatairól és barátságáról.

A keretek és munkaviszonyok ilyen részletes felvázolása után jut el a kötet László Gyula 1940-es évekbeli szakmai érdemeinek az elemzéséhez. Ekkor írt tanulmányainak jó része a román-magyar elsőbbségi vitához szolgált értéket. Folytatja a kolozsvári Zápolya utcai honfoglalás kori sírok még 1911-ben elkezdett feltárását, s rátalál egy „vitézi sírra”, amelyet egészében kiemeltet. A leletet 1942. szeptember 30-án, vasárnap felravatalozzák, s katonai díszkísérettel viszik a múzeumba, s helyezik üvegfedél alatt közszemlére. Az egész ünnepséget a filmhíradó is megörökíti. De nemcsak a vitézek, hanem a szegény emberek sírjait is igyekszik feltárni, s azokból a honfoglaló magyarok néprajzát próbálja rekonstruálni. Ő alakítja ki tájainkon a „régészeti néprajzot” a népi mozgalom célkitűzéseivel összhangban. Móra Ferenc megállapítása szerint: „A régészet: megkövesedett néprajz és a néprajz: élő régészet.” Módszerét László Gyula *A honfoglaló magyar nép élete* című művében összegezi.

E korszakos jelentőségű mű születési körülményei és főbb megállapításai képezik a következő alfejezet tárgyát. László a Soli Deo Gloria szövetség 1943. augusztusi szárszói találkozásán tárja közönség elé először műve alapgondolatait. Olyan népi kötődésű írók szólaltak itt fel, mint Veres Péter, Féja Géza, Szabédi László, Karácsony Sándor. Többben a magyar nemzet végveszélyét emlegették, míg László Gyula a régészet segítségével reményt keltett. 1944-ben vetette papírra az ott elhangzott gondolatokat, s ezek egy 512 oldalas, gazdagon illusztrált kötet formájában jelentek meg a könyvhétre. A kötet egymás után öt kiadást ért meg. „A könyv gerincét a honfoglaló magyar nép életének teljességre törekvő bemutatása adta. László Gyula sorra vette

nemcsak a temetkezések jellegzetességeit, hanem mindennapi életüket, viseletüket, anyagi és szellemi javaikat, hiedelmeiket, hitvilágukat is bemutatta, a régészeti néprajz módszerét alkalmazva. Szemléletmódja és módszere akkoriban teljesen újnak számított...” – állapítja meg a szerző. Ráadásul a könyv igen olvasmányos stílusú. Itt vetődik fel László „nagy család”-elmélete és a kettős honfoglalás gondolata is. Megjelenésekor szinte egyöntetűen dicsérték a művet. Az 1950-es években viszont éppen „polgári történelemszemlélete”, szellemtörténeti kapcsolata, „faji gondolatot ápoló” eszméi miatt bírálták, s szerzőjét is félreállították.

László Gyula életének egy egészen különös mozzanata kijevei kiküldetése 1941–42 telén. Az ukrán főváros akkoriban német megszállás alatt volt, s államközi egyezmény keretében lehetőség nyílt arra, hogy két magyar tudós az ottani múzeumokban a népvándorlás korának leleteit tanulmányozza. Fettich Nándort és László Gyulát küldik ki. 1941. december 3-án indulnak Budapestről Berlinen, Krakkón és Lembergen át Kijevebe, s 1943. január 19-én érkeznek vissza. Mindketten naplót vezetnek utazásuk alatt. Számos jegyzetet, körülbelül 300 fényképet s többkötegni rajzot készítettek a múzeumi tárgyokról. Ezek a magyarok és a velük rokon népek őstörténetét világítják meg. E német támogatással végzett kutatóút miatt mindkét tudóst utóbb számos vádaskodás érte.

A következő három fejezet az „összeomlást” és az utána következő éveket mutatja be igen tömören. Az összeomlaskor, vagyis az orosz csapatok 1944. október 11-i (nem 13-i!) bevonulásakor László Gyula már nem volt Kolozsvárt. Az orosz parancsnok elrendelte az egyetem megnyitását. Az oktatás december 1-jén 15 tanárral és 628 hallgatóval kezdődött meg fűtetlen helyiségekben. Márciusban kezdtek visszaszállingózni az elmenekült tanárok. László Gyula március 18-án jelentkezett „szolgálattételre”. Március 29-én Roska professzor beadta lemondását az Érmészeti és Régészeti In-

tézet vezetéséről, utódául László Gyulát nevezte meg. 1945. március 12-ig Észak-Erdély és így Kolozsvár is szovjet fennhatóság alatt autonóm helyzetben volt, ekkor újra bekebelezi Románia. 1945. május 29-én aztán I. Mihály király aláírásával két törvényrendelet jelenik meg. Az egyik intézkedik a román Ferdinánd király Tudományegyetem visszatelepítéséről Kolozsvárra, ők minden korábbi épületüket, felszerelésüket megkapják. A másik rendelet egy új magyar tanítási nyelvű tudományegyetemet állít fel. Ez nem utóda a Ferenc József Tudományegyetemnek, s egyetlen iskolaépületet kap a Sétatér mellett. A magyar régészeti tanszék is kénytelen oda átköltözni. Az új egyetem decemberben (s nem azonnal) felveszi elnevezésébe Bolyai (János) nevét. A magyar egyetemnek megengedik, hogy a magyar állampolgárságú, visszatérni kívánó tanárokat évenkénti szerződéssel alkalmazza. Ilyen minőségben taníthat tovább 1945. április 1-jétől 1949. október 31-ig László Gyula is, most már rendes tanári besorolással.

A Bolyai Egyetem keretében szinte minden tanévben más elnevezésű karon más-más tanszékhez kapcsolták a régészetet. László Gyula évente meghirdette előadásait. Ezután a teljes régészetet tanítania kellett. 1946-ban beindult a szabadegyetem a munkáshallgatók részére. Ezen is vállalt előadásokat. Két tanársegédéről maradt feljegyzés: dr. Kós Károly és Ferenczi István (Ferenczi Sándor régész fia). Az utóbbi 1949-ben szerzett bölcsészdoktori oklevelet. Ezekben az években László csak két ásatást vezethetett. 1948 tavaszán a kolozsvári Kalevala utcában, majd ugyanebben az évben a Kolozs megyei Magyarpalotán. 1947-ben a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumba hívták meg kiállítás rendezésére. 1948 májusában az EME kérte fel régészeti, történeti, néprajzi táirának a korszerű átrendezésére. Szívén viselte a sepsiszentgyörgyi múzeum sorsát, s fájlalta elmenekített kincseinek az elpusztulását a zalaegerszegi állomáson. Részt vett a magyar egyetemi

hallgatók Móricz Zsigmond Kollégiumának a létrehozásában is. Ő lett ennek tanárelnöke.

László Gyula távozása Kolozsvárról 1949-ben nagy átalakulások idején történt. Budapesten is számítottak rá, egyetemi katedrát és múzeumi igazgatói tisztséget szántak neki. S már úgy nézett ki, hogy félévenként váltakozva fog tanítani a fővárosban és Kolozsvárt. Emitt hagykozott is, hogy Székely Zoltán sepsiszentgyörgyi múzeumigazgatót vagy Szabó György régész és klasszika-filológust hagyná maga helyett előadni távolléte idejére. A politika végül mindent áthúzott. Kolozsvárt nem hosszabbíthatták meg a magyar állampolgárságú tanárok szerződését. Tehát Lászlónak is távoznia kellett. De Budapesten sem kapta meg az igazgatói állást vagy az egyetemi katedrát. Alkalmi megbízásokból, majd a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának régészeti előadójaként tartotta fenn magát és családját. 1950-től óraadóként taníthatott az egyetemen is. Csak 1957-ben alkalmazták rendes egyetemi tanárnaként. 1998-ban Sepsiszentgyörgy felé tartva a vonaton Nagyváradnál érte a hirtelen halál.

A kötet *Összegzése* áttekinti az erdélyi régészeti iskola korszakait. A Pósta Béla alapította iskola 1919-ben megszakad. 1940-től a tanítvány, Roska Márton viszi tovább. László Gyula egy újabb, nemzeti irányt honosított meg Kolozsvárt. „Bár személyiségüket tekintve éles volt a különbség a két tudós, a pragmatikusabb, tekintélyelvűbb Roska Márton és a szárnyalóbb szellemű, képzőművész-beállítottságú László Gyula között, a közöttük lévő személyes ellentétek dacára mindketten képesek lettek volna arra, hogy Pósta Béla szellemiségében iskolát teremtsenek Erdélyben” – állapítja meg a szerző. A történelem nem hagyott időt rá. Roskát Szegeden elbocsátották, megvádolták, börtönbe is vetették. László Gyulát 1949-ben eltávolították Kolozsvárról, s Budapesten is csak nehezen engedték érvényesülni. 1990-ig alig néhány, többé-kevésbé elszigetelt magyar

régész működhetett Erdélyben. Most remény van rá, hogy az 1999-ben alakult Pósta Béla Egyesület tagjai tovább haladnak a névadójuk kijelölte úton.

A könyv hátralévő majdnem fele tudományos apparátus. A *Függelék* egy László Gyula hagyatékában megőrzött terjedelmes drámai verszetet tartalmaz: *Gondolatok a pincében*. A szerző kolozsvári munkahelyén a légoltalmi pincében írta, s humorosan, ironikusan mutatja be név szerint munkatársait, azok érdeklődési körét, munkamódszerét, viselkedését. Ahol szükséges, a sajtó alá rendező jegyzetben közli az említett személy teljes nevét, pályájának azt a mozzanatát, amire a vers utal. A *Források* címszó alá a levéltárakban, a családi hagyatékokban fellelt 49 dokumentum szövegét sorolja a szerző. Ezekre az alapszövegben hivatkozik is. A teljes szövegek, levélváltások azonban számos olyan adatot tartalmaznak, amelyek a további kutatás számára hasznosak lehetnek, új megvilágításba helyeznek egyes történéseket. A *források jegyzéke* egyrészt a rövidítések feloldását tartalmazza, másrészt megnevezi a hagyatékokat, bel- és külföldi levéltárakat, kéziratárakat, azok fondjait, ahonnan merített tanulmánya megírásakor. A kötetben szereplő személyek rövid biográfiája cím alá kis életrajzi lexikont illeszt 176 magyar, román, német, orosz, török tudós, politikus fontosabb adataival. Itt kapjuk meg László Gyulának is az összefoglaló életrajzát. *Névmutató* és *Irodalomjegyzék* zárja a kötetet. Jó lett volna egy angol összefoglalót is ide illeszteni László Gyula nemzetközi megismertetésére.

M. Lezsák Gabriella 2012-ben Ablonczy Balázs vezetésével az ELTE művelődéstörténeti doktori iskolája keretében kezdte el kutatni László Gyula pályafutását. 2019-ben védte meg diszsertációját, amelyből aztán ez a kötet is kikerekedett. Lektornak Boér Hunort, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum munkatársát kérte fel, aki az előszót is jegyzi.

Gaal György